

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

У статті розглянуто теоретико-методичні аспекти ідентифікації інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки підприємств аграрної сфери. Обґрунтовано авторський системний підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. Визначено аспекти прояву інвестиційної безпеки. Описано механізм формування інвестиційної безпеки аграрних суб'єктів господарювання під впливом чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях. Здійснено трьохрівневу диференціацію впливу чинників на формування інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки сільськогосподарських суб'єктів господарювання.

Розроблену модель слід розглядати як фрагмент моделі взаємодії складових фінансової безпеки аграрних суб'єктів господарювання. Вона комплексно описує категорію інвестиційної безпеки аграрних суб'єктів господарювання як складової її фінансової безпеки, що дає можливість сформувати науково-обґрунтований методичний інструментарій оцінки інвестиційної безпеки аграрної сфери та створює відповідні передумови для формування комплексної методики оцінювання фінансової безпеки цього сектору.

Інвестиційна безпека аграрних підприємств є комплексною категорією, яку слід розуміти, з одного боку, як складову економічної безпеки, з другого — як компоненту фінансової безпеки. Таке трактування інвестиційної безпеки аграрного суб'єкта господарювання дозволяє врахувати інвестиційні аспекти фінансової безпеки. Використання запропонованої в статті моделі взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної сфери в якості теоретичної бази в процесі формування методики оцінювання фінансової безпеки аграрної сфери дає можливість сформувати максимально повний перелік індикаторів інвестиційної безпеки аграрних підприємств.

The article describes the theoretical and methodological aspects of identifying investment security as a component of enterprises' financial security in the agrarian sphere. It was proved by the author a systematic approach to understanding the investment component of agricultural enterprises' financial security. It was also defined aspects of investment security manifestation. The author described the mechanism of investment security formation of agricultural entities under the influence of factors on the macro- meso- and micro levels. It was done the three-level differentiation of factors influence on the formation of investment security as a component of agricultural entities' financial security.

The developed model should be seen as a model fragment of agricultural entities' financial security interaction. It comprehensively describes the category of investment security of agricultural entities as a part of their financial security, which makes it possible to form scientific and reasonable methodological tools for assessing the investment security of an agrarian sphere and to create appropriate conditions for the formation of complex evaluation methodology of financial security in this sector.

The investment security of agricultural enterprises is a complex category, which should be understood, on the one hand, as a component of economic security, and on the other, as a component of financial security. This interpretation of investment security of agrarian entity, allows considering the investment aspects of financial security. The use of the proposed model in this

article about the elements interaction of investment security, as a component of agricultural sector financial security in a theoretical framework in the process of evaluation methodology formation of agrarian sphere financial security, makes it possible to form the most complete list of indicators of agricultural enterprises' investment security.

Ключові слова: інвестиційна безпека, фінансова безпека, чинники формування інвестиційної безпеки.

Key words: investment security, financial security, factors of investment security formation.

Однією з основних причин фінансової неспроможності аграрних підприємств є недостатність основних їх джерел: прибутку та амортизаційних відрахувань. З огляду на це альтернативними джерелами фінансових ресурсів є кредитні кошти та ресурси, що залучені від інвесторів. Слід також зазначити, що активізація інвестиційної діяльності на рівні держави є одним із позитивних чинників, які створюють умови для розвитку як економічних, так і соціальних процесів у будь-якій країні.

Проблеми вирішення питань фінансової безпеки через інвестиційну складову знайшли відображення в наукових доробках учених, зокрема у працях Барановського О. [1], Герасимчук З. [3], Гордієнко В. [2], Кириленко В. [4], Рогача О., Роя Л. [9], Руденко Л. В. [10], Шниркова О. [8] та інших. Незважаючи на значний науковий доробок, питання створення умов для залучення інвестиційних потоків, для здійснення інвестиційної діяльності з метою створення умов для фінансової безпеки аграрного сектору потребують подальшого дослідження.

Оскільки більшість наукових праць присвячена дослідженню активізації інвестиційної діяльності як на рівні держави, так і на рівні аграрної галузі, то цілком очевидно є потреба наукового обґрунтування інвестиційної складової фінансової безпеки. Враховуючи це, метою статті є теоретичне обґрунтування сутності інвестиційної складової в системі фінансової безпеки

Інвестиційна безпека досить часто розглядається як складова економічної безпеки, у зв'язку з чим низка науковців, зокрема В.Ю. Єдинак [5], В.І. Кириленко [4], Я.Ю. Соколова [6] та інші оперують поняттям «інвестиційна складова економічної безпеки». Погоджуючись із необхідністю виокремлення інвестиційної компоненти в економічній безпеці, водночас вважаємо за доцільне розглядати останню у більш конкретизованому аспекті, виділяючи, окрім інвестиційної складової економічної безпеки, інвестиційну компоненту фінансової. Різницю між зазначеними категоріями демонструє рис. 1.

Обґрунтовуючи підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки підприємств аграрної сфери, виходимо з поняття суб'єкта як економічної системи, обов'язковою умовою функціонування якої є фінансова складова. Відповідно, фінансова безпека є однією із невід'ємних складових економічної безпеки аграрних підприємств і в ієрархії системи безпеки будь-якого суб'єкта відіграє більш значущу роль, аніж інвестиційна компонента.

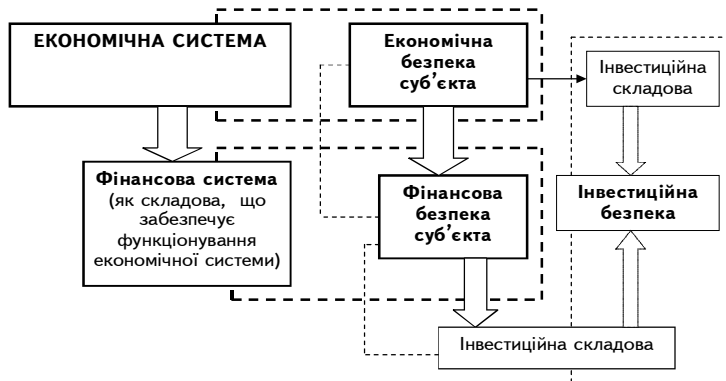

Рис. 1. Системний підхід до розуміння інвестиційної складової фінансової безпеки (розробка авторів)

Екстраполюючи це положення на мезорівень, можна стверджувати, що інвестиційна безпека аграрних підприємств проявляється у двох аспектах:

- як чинник економічного зростання сільськогосподарських підприємств;
- як складова фінансової безпеки, що відображає можливість ефективного вкладення інвестицій з метою стабільного функціонування фінансової системи аграрної сфери.

Зазначимо також, що особливістю системи безпеки, зокрема економічної, будь-якого сільськогосподарського підприємства, є те, що жодну із її компонент неможливо розглядати відокремлено від іншої. Відповідно, інвестиційна безпека, проявляючись в інших складових економічної безпеки, зокрема фінансовій, взаємодіє з ними і впливає на їх стан. Виходячи із зазначеного, чітко виокремити «фінансову» компоненту із інвестиційної безпеки є досить складно. Для цього звернемося до системи інвестиційних ризиків, яка виступає як один із чинників формування інвестиційної безпеки.

Згідно із теорією фінансової науки інвестиційні ризики розглядаються як різновид фінансових ризиків, у зв'язку з чим цілком логічним є віднесення інвестиційної безпеки власне до системи фінансової безпеки. Як вид фінансових ризиків інвестиційні ризики містять такі підвиди: ризик втраченої вигоди (ризик настання непрямого фінансового збитку (неодержаний прибуток) у результаті нездійснення якого-небудь заходу (наприклад, страхування, хеджування, інвестування і т. ін.), ризик зміни (зниження) прибутковості (виникає в результаті зменшення розміру відсотків і дивідендів за портфельними інвестиціями, за внесками і кредитами), ризик прямих фінансових втрат [7].

Розглянуті інвестиційні ризики формуються на нижчому ієрархічному рівні системи інвестиційної безпеки аграрної сфери — на рівні закордонних підрозділів суб'єктів господарювання. Вони впливають на недоотримання інвестиційного доходу, що є джерелом формування фінансового потенціалу формування фінансової безпеки аграрної сфери. Зростання ймовірності реалізації цих ризиків означатиме їх трансформацію в загрозу фінансовій безпеці підприємств аграрної галузі.

Крім зазначених ризиків, слід брати до уваги також зовнішні загрози, а саме: загроза зниження інвестиційної привабливості приймаючої країни, чинники політичної, соціальної та загальноекономічної стабільності, стан нормативно-правового забезпечення інвестиційних процесів тощо. Взаємодія відповідних чинників деструктивного та позитивного характеру наведена на рис. 2.

Рис. 2. Формування інвестиційної безпеки аграрних підприємств під впливом чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях (розробка авторів)

Водночас наголосимо, що зазначені чинники макро- і мезорівня впливатимуть на інвестиційну безпеку закордонних підрозділів господарюючих суб'єктів вже як складова економічної безпеки аграрної сфери, а тому, на нашу думку, в системі інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної галузі доцільно розглядати чинники I-го, II-го та III-го рівнів (рис. 3).

Рис. 3. Трьохрівнева диференціація впливу чинників на формування інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрних підприємств (розробка авторів)

Отже, «фінансова складова» інвестиційної безпеки аграрних підприємств відображається через фінансові потоки, що пов'язані зі здійсненням інвестиційної діяльності у приймаючій країні та зосереджуються, по-перше, в інвестиційному капіталі, що надходить в об'єкти інвестицій і, по-друге, в інвестиційному доході, що одержують інвестори, які здійснюють свою діяльність у певній країні. Ці два види фінансових ресурсів, своєю чергою, належать до сукупності елементів, що формують інвестиційну складову потенціалу фінансової безпеки аграрної сфери. Таким чином в якості кількісних індикаторів інвестиційної складової фінансової безпеки слід розглядати зазначені показники: 1) обсяг інвестиційного фінансового капіталу; 2) сума інвестиційного доходу, отриманого інвесторами, які, поряд з іншими факторами, відобразатимуть потенціал протидії загрозам фінансовій безпеці господарюючого суб'єкта.

З іншого боку, інвестиційна безпека аграрної сфери означає наявність середовища, яке сприяло б, по-перше, залученню інвестиційного капіталу (інвестиційна привабливість країни), і по-друге, ефективному його використанню. Сукупність цих чинників може означати як «потенціал інвестиційної безпеки», який дорівнює інвестиційному потенціалу приймаючої країни. Водночас наголосимо на помилковості віднесення показника інвестиційного потенціалу приймаючої країни до системи кількісних індикаторів рівня інвестиційної безпеки, адже рівень інвестиційної безпеки формується в результаті порівняння потенціалу та негативного впливу деструктивного чинника (рис. 4).

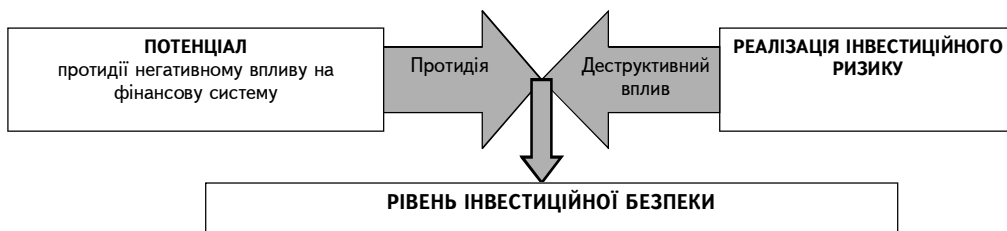

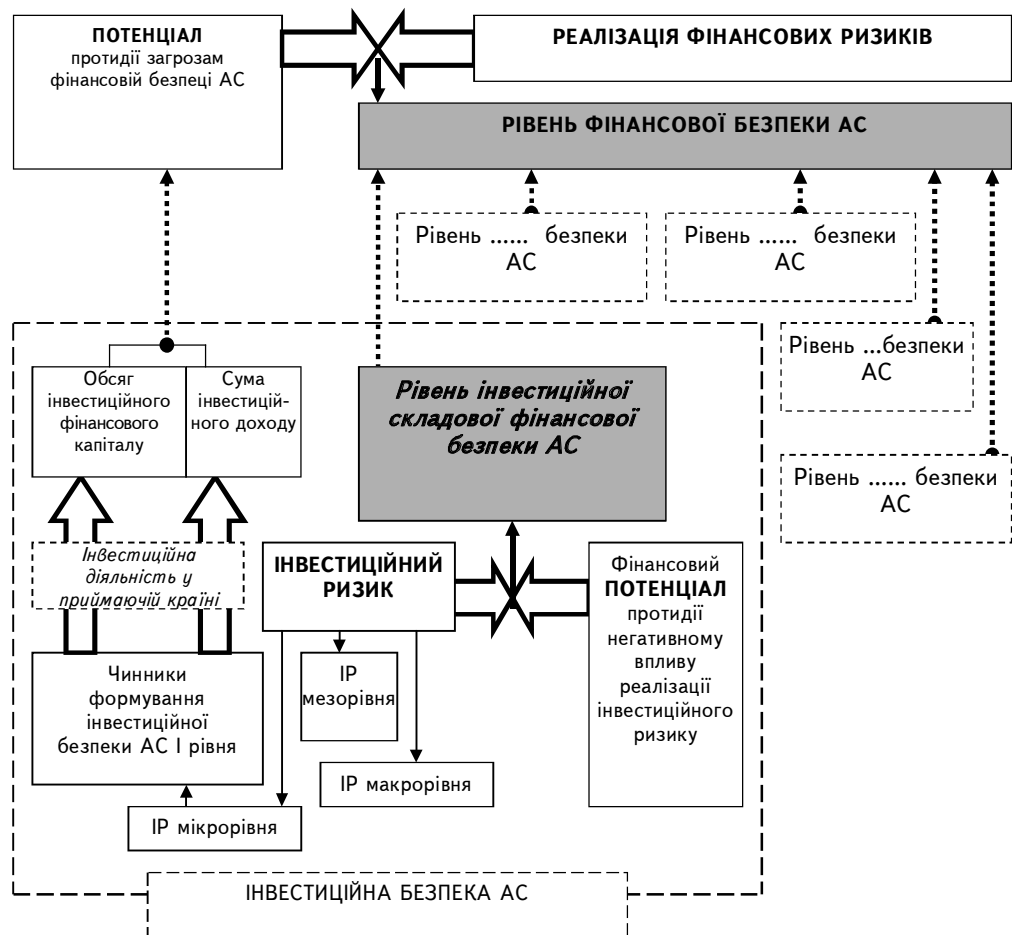
Рис. 4. Механізм формування рівня інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної сфери (розробка авторів)

Таким чином, для визначення рівня інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки суб'єкта господарювання слід:

- кількісно оцінити рівень інвестиційного ризику, методом визначення величини фінансових втрат від його реалізації;
- кількісно оцінити потенціал протидії інвестиційному ризику на рівні приймаючої країни;
- у випадку розбіжності в одиницях виміру показників, визначених на етапах 1–2, зіставити їх (шляхом стандартизації даних);
- порівняти показник, визначений на етапі 1 із показником, визначеним на етапі 2.

Для більш точної оцінки пропонуємо в якості п'ятого етапу здійснити оцінку ймовірності реалізації інвестиційного ризику, а також ймовірності зміни потенціалу протидії інвестиційному ризику.

Узагальнення сформульованих положень дає підстави для побудови моделі взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної сфери (далі АС) (рис. 5).

Умовні позначення:

- взаємодія
- вплив елемента (-ів) на формування результативного показника
- причинно-наслідковий вплив

Рис. 5. Модель взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної сфери (розробка авторів)

Розроблену модель слід розглядати як фрагмент моделі взаємодії складових фінансової безпеки підприємств аграрної сфери. Вона комплексно описує катего-

рію інвестиційної безпеки цих господарюючих суб'єктів як складової їх фінансової безпеки, що дає можливість сформувати науково-обґрунтований методичний інструментарій оцінки інвестиційної безпеки сільськогосподарських підприємств та створює відповідні передумови для формування комплексної методики оцінювання фінансової безпеки аграрної сфери.

Інвестиційна безпека підприємств аграрної сфери є комплексною категорією, яку слід розуміти, з одного боку, як складову економічної безпеки, з другого — як компоненту фінансової безпеки. Таке трактування інвестиційної безпеки сільськогосподарського суб'єкта господарювання дозволяє врахувати інвестиційні аспекти фінансової безпеки. Використання запропонованої в статті моделі взаємодії елементів інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки аграрної сфери в якості теоретичної бази в процесі формування методики оцінювання фінансової безпеки цього сектору народного господарства дає можливість сформувати максимально повний перелік індикаторів інвестиційної безпеки аграрних підприємств.

1. *Барановський О.І.* Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. — К.: КНТЕУ, 2004. — 759 с.; 2. *Гордієнко В.П.* Інвестиційна безпека як фактор розвитку інвестиційного потенціалу регіону / В.П. Гордієнко // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 15. — С. 7–9; 3. *Герасимчук З.В.* Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: монографія / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. — Луцьк: Надстиря, 2009. — 232 с.; 4. *Кириленко В.І.* Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В.І. Кириленко. — К.: КНЕУ, 2005. — 232 с.; 5. *Єдинак В.Ю.* Аналіз інвестиційної складової економічної безпеки України в умовах глобалізації та транснаціоналізації національної економіки / В.Ю. Єдинак // Економіка: реалії часу. — 2013. — № 4(9). — С. 93–100; 6. *Соколова Я.Ю.* Инвестиционная компонента в системе отношений экономической безопасности: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01 / Я.Ю. Соколова. — М., 2002. — 141 с.; 7. *Захватова Н.М.* Инвестиционная безопасность как составляющая системы экономической безопасности региона: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01 / Н.М. Захватова. — М., 2010. — 156 с.; 8. *Рогач О.* Транснаціоналізація світового господарства та перехідні економіки / О. Рогач, О. Шнирков. — К.: ВЦ «Київський університет», 1999. — 302 с.; 9. *Рой Л.В.* Транснациональный капитал и экономика России / Л.В. Рой // Вестник МРУ. Сер. 6. Экономика. — 1996. — № 3. — С. 3–9; 10. *Руденко Л.В.* Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: монографія / Л.В. Руденко. — К.: Кондор, 2004. — 480 с.